ВІДЗИВ

офіційного опонента

професора кафедри судової медицини, медичного правознавства ім. заслуженого професора М. С. Бокаріуса Харківського національного медичного університету, доктора медичних наук,

професора Дунаева Олександра Віталійовича,

на дисертаційну роботу

Повстяного Віталія Анатолійовича «Судово-медичне визначення давності смерті в пізньому постмортальному періоді за змінами Ахіллового сухожилку»,

представлену на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук (доктора філософії) за спеціальністю 14.01.25 - "судовамедицина"

Тема дисертаційного дослідження є актуальною, оскільки у судово-медичній практиці існує гостра потреба у об'єктивному і високоточному встановленні давності настання смерті. Особливо це питання стосується пізнього посмертного періоду, де кількість запропонованих методик та їх ефективність значно менші порівняно з раннім посмертним періодом, а велика кількість факторів що впливають на тіло, іноді призводять до нетипового розвитку пізніх трупних явищ, що викликає експертні помилки. На теперішній час дослідженню з метою вивчення посмертних змін піддавалися практичні усі тканини, але у літературних джерелах відсутні відомості про використання тканин Ахіллового сухожилку для визначення давності смерті, незважаючи на те що сполучна тканина, яка є більш стійкою до розвитку деструктивних процесів має перспективи для досліджень саме в після кількох діб посмертного періоду, коли інші тканини значно змінюються процесами гниття та автолізу. Тому дисертаційна робота є актуальною та своєчасною і дає можливість підвищити ефективність та спростити роботу практичних судово-медичних експертів.

Ступінь обґрунтованості наукових положень і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Дисертаційна робота Повстяного В.А. є оригінальною науковою працею, що виконана на високому науковому рівні. Вона логічно побудована, структурована і є комплексним та завершеним науковим дослідженням. Основні наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертаційній роботі, отримані автором особисто та є достовірними і науково обґрунтованими. Автором проаналізована достатня кількість літературних джерел, що дало змогу чітко окреслити і логічно

побудувати мету та завдання дослідження, обґрунтувати теоретичні та методичні підходи щодо методів дослідження, розробити практичні рекомендації. Дисертація добре ілюстрована (106 рисунків), а значна кількість матеріалу подана у вигляді таблиць (39).

Достовірність наукових положень, ***висновків та рекомендацій***, ***сформульованих у дисертації*** не викликає сумнівів, адже автором використано цілий комплекс методів для оцінки посмертних змін що виникають у тканинах Ахіллового сухожилку та біорідині з нього. Достовірність визначається застосуванням у експериментальній частині дослідження макроскопічного, мікроскопічного, біохімічного та біофізичного методів, а також розвиненого статистичного аналізу та використанням логістичного аналізу з метою побудови моделі класифікатору. Основні результати експерименту знаходяться в якісній та кількісній відповідності з результатами теоретичного розгляду.

Наукова новизна роботи

Уперше для визначення давності смерті упродовж 20 діб посмертного періоду було вивчено посмертні зміни нових об'єктів для судово-медичних досліджень (тканин Ахіллового сухожилку та біорідини з нього) шляхом використання комплексного підходу на основі мікро, макроскопічного, біохімічного та біофізичного (кірліанографія) методів дослідження.

Уперше запропоновано критерії для оцінки змін біологічної рідини з Ахіллового сухожилку що мають зв'язок тривалістю посмертного періоду.

Уперше для визначення ДС застосовано мікроскопічне дослідження тканин Ахіллового сухожилку з визначенням характеру змін міжклітинної речовини та клітинних елементів в термін до 20 діб посмертного періоду.

Уперше дана оцінка результатам біохімічного та біофізичного дослідження (кірліанографії) з визначенням переваг останнього в плані побудови моделі класифікатору.

Вперше шляхом застосування методів логістичного аналізу створена модель класифікатору що є фактично прогнозуючою, та яка дозволяє визначати не тільки давність смерті, але й орієнтовно умови перебування трупу.

Наукове значення результатів роботи

Отримані дані мають теоретичну цінність, оскільки сприяють поглибленню та доповненню відомостей про комплекс судово-медичних критеріїв встановлення ДНС.

Практичне значення та ступінь впровадження отриманих результатів роботи полягають у тому, що розроблений автором метод визначення давності смерті та умов перебування трупу використано в практичних рекомендаціях, а результати дослідження впроваджені в діяльність ряду обласних бюро судово-медичної експертизи, а також у навчальний процес кафедр судової медицина закладів вищої медичної освіти, що підтверджено актами впровадження.

Повнота викладу матеріалів дисертації в опублікованих працях

За результатами дисертаційного дослідження автором опубліковано 10 робіт (8 у фахових виданнях України та 2 закордонних), опубліковано 3 тези у матеріалах наукових конференцій, симпозіумів і з'їздів, отримано 2 патенти України на корисну модель.

У наукових працях повністю висвітлені етапи та результати виконаного дисертаційного дослідження.

Автореферат повно і в належному обсязі відображає основні положення дисертації та зауважень не викликає.

Оцінка змісту дисертації

Робота відповідає вимогам ДАК МОН України і складається зі вступу, огляду літератури, розділу матеріалів і методів дослідження, розділів результатів досліджень та аналізу та узагальнення результатів, висновків, практичних рекомендацій, списку використаної літератури та 3-х додатків. Назва дисертації, її тема, мета, завдання та висновки - відповідають паспорту спеціальності 14.01.25 - судова медицина.

У **«Вступі»** висвітлено наукову новизну і практичне значення отриманих результатів, особистий внесок автора у виконання даного дослідження, наведено дані про обсяг та структуру дисертації.

У першому розділі **«Огляд літератури»** автор проаналізував дані вітчизняної та зарубіжної наукової літератури (170 джерел), всебічно представив основні напрямки праць по визначенню давності настання смерті. Провів загальну класифікацію наукових робіт з цієї проблеми по основним напрямкам. Зауважень немає.

У другому розділі дисертації **"Матеріали та методи дослідження"** наведено структурно-логічну схему дослідження, методи, що були використані під час виконання роботи, описано порядок вилучення, зберігання та особливості дослідження матеріалу. Матеріали і методи повністю відповідають меті та завданням дослідження. Обсяг матеріалу для дослідження був достатнім.

У третьому розділі **«Результати досліджень»** містяться результати судово-медичного дослідження біорідини та тканин Ахіллового сухожилку упродовж 20 діб посмертного періоду, з детальною характеристикою та послідовністю розвитку виявлених змін. Виявлені зміни класифіковані по групам з різною давністю смерті.

У четвертому розділі **«Аналіз та узагальнення результатів»** проведено аналіз виявлених змін відносно розвитку відомих посмертних процесів, запропонована оцінка результатів макро- та мікроскопічного досліджень у балах. Проведено співставлення результатів різних методів досліджень. Виявлено кореляційний зв'язок між змінами компонентів у біорідині з Ахіллового сухожилку та параметрами інтенсивності світіння її. Проведено статистичний аналіз з визначенням неможливості застосування параметричних чи непараметричних методів. Було визначено ступінь придатності отриманих цифрових даних для побудови моделі класифікатору, проведено попередні спроби класифікації об'єктів з використанням різних методів логістичного аналізу. Запропонована модель класифікатору та проведена перевірка якості роботи моделі. Наведені практичні випадки з застосуванням запропонованої методики є демонстративними. Зауважень до розділу не має.

Висновки роботи у кількості 5 повністю відповідають поставленим завданням, меті та назві роботи. Вони науково обґрунтовані, чіткі, логічно відображають результати роботи і мають як теоретичне значення, так і практичну цінність.

Практичні рекомендації викладені чітко та послідовно. Перевагою їх є те що автором пропонується програмована карта у форматі аркушу EXCEL для введення отриманих результатів, і після їх введення результати аналізу виводяться на екран автоматично. Невеликим зауваженням буде те, що оцінка отриманих результатів проводиться все ж дослідником, можливо необхідно включити у рекомендації загальні положення у випадках коли результати класифікації за різними методами відрізняються, але це зауваження не має принципового характеру.

Список використаних джерел оформлений згідно з чинними стандартами ДАК МОН України.

Автореферат дисертації написано чітко, із дотриманням вимог ДАК МОН України, він повністю відображає зміст та результати і висновки дисертаційного дослідження. Зауважень до нього немає.

Зауваження

У дисертації наявні деякі недоліки, які, на мою думку, слід усунути для покращення сприйняття роботи, а саме:

1. Робота дещо перевантажена таблицями, частину їх слід винести у додатки.
2. На мою думку, можна було б дещо скоротити опис власних спостережень та випадків з практики, а деякі таблиці винести у додатки. Проте наведене зауваження не є принциповим.
3. У тексті роботи зустрічаються поодинокі стилістичні помилки.

Запитання

1. Скажіть, будь-ласка, чому саме такі методи логістичного аналізу були обрані для оцінки результатів?
2. Ви отримували біорідину одразу після вилучення Ахіллового сухожилку. А чи намагалися ви спочатку заморозити сухожилок а потім, після розмерзання його провести дослідження біорідини. Чи можуть співпадати результати класифікації в такому випадку?
3. У роботі наведені два приклади використання методики. Чи їх було більше?
4. Як на Вашу думку може вплинути на результати класифікації, наприклад, вплив алкоголю та температури навколишнього середовища?

Висновок

Дисертація Повстяного Віталія Анатолійовича на тему: «Судово-медичне визначення давності смерті в пізньому постмортальному періоді за змінами Ахіллового сухожилку» на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук (доктора філософії) націлена на вирішення актуальної проблеми судово-медичної науки і практики - діагностики давності настання смерті шляхом використання комплексу різнопланових методів. Робота виконана на високому науково-методичному рівні, є завершеним науковим дослідженням, виконаним на достатньому об'ємі матеріалу із застосуванням сучасних методів статистичного аналізу та відповідає спеціальності 14.01.25 - «судова медицина».

За актуальністю, теоретичною обґрунтованістю, науково-методичним рівнем виконання, повнотою висвітлення результатів дослідження у фахових наукових виданнях та рівнем впровадження у практичну діяльність можна зробити висновок, що дисертаційна робота Повстяного В.А. на тему: «Судово-медичне визначення давності смерті в пізньому постмортальному періоді за змінами Ахіллового сухожилку» повністю відповідає вимогам п. 11

«Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 відносно кандидатських дисертацій за спеціальністю 14.01.25 - «судова медицина», а її автор заслуговує на присвоєння наукового ступеня кандидата медичних наук (доктора філософії).

Професор кафедри судової медицини,
медичного правознавства ім. заслуженого
професора М.С. Бокаріуса Харківського
національного медичного університету,
доктор медичних наук, професор **О.В. Дунаєв**